

PER NØRGÅRD

FYRTÅRNET I DANSK MUSIK

International succes er ofte en flygtig størrelse, men dansk musik har et verdensnavn gennem seks årtier

Af Jan Poulsen

Der er intet bedre end at kunne hylde i nutid: At ære en sprællevende person, som har fortjent en pris, fremfor at vente til det måske er for sent, og talen skal holdes i datid. Det ser vi alt for ofte. Desværre.

Så meget desto større er glæden over, at Musikforlæggerens Ærespris 2016 tilfalder Per Nørgård; denne kæmpe i dansk musik, dette fyrtårn, og denne evigt arbejdende komponist, som allerede har sat toner sammen i mere end 75 år, og som uden tvivl vil fortsætte mange år endnu.

For Per Nørgård er nutid. Og han er fremtid. Det har han været, siden han i 1939, blot syv år gammel, tog sine første skridt ind i tonernes verden. Det var lidt af en overraskelse for familien, for det stod ikke direkte skrevet i kortene, at den lille Per skulle være noget ved musikken. Som barn af en smededatter og en havnearbejder var hans rødder langt mere prosaiske end det åndfulde skaberliv, der lå og ventede på ham et sted ude i fremtiden. Det vidste han dog ikke som barn, og der var i øvrigt også lang tid til.

Alligevel var musikken og det skabende ikke helt fjernt i hans familie. Hans forældre havde åbnet landets første specialbutik med brudekjoler, Eva, på Nørrebro i København, og i barndomshjemmet var der både radio og gramofon. Hans far spillede sågar på en lille harmonika og sang til, og inden længe anskaffede familien sig også et klaver og sendte Per og hans fem år ældre bror til klaverundervisning. Forældrene kunne ikke spille, og fordi de ikke havde haft muligheden for selv at lære det, da de voksede op, skulle deres to drenge have den.

Det var dog andre og mere dystre udsigter, der kom til at præge drengeårene, for næsten samtidig med at Per Nørgård begyndte i skole, besatte tyskerne Danmark, og de fem mørke år blev drengens fem første skoleår. Helt konkret kom krigen uhyggeligt tæt på, da englænderne ved en tragisk fejltagelse i marts 1945 bombede Den Franske Skole, mens den tolvårige Per blev under-



vist på naboskolen, Frederiksberg Gymnasium, der blev medtaget ved ulykken.

Med Danmark befriet i maj 1945 kunne Per Nørgård koncentrere sig om sin skole, sit spil og om at være dreng. Han gik fortsat til klaverundervisning, men fremfor at følge den formelle undervisning havde han meget større glæde ved selv at udforske instrumentet og dets klange. I 1949 skrev han som 16-årig sin første klaversonate, og med den stod én ting helt klart for ham: Han ville være komponist. Han kontaktede derfor en af tidens kendteste, Vagn Holmboe, i et håb om at få ham som privatlærer. Holmboe var imponeret over den unge Nørgård og tog ham som elev, indtil Per Nørgård havde fået sin studentereksamen i 1951 og kunne fortsætte sin uddannelse på konservatoriet, hvor han kom til at studere sammen med bl.a. Pelle Gudmundsen-Holmgren og Ib Nørholm.

Nu gik det stærkt. Allerede i 1951 fandt den første offentlige fremførelse af et af Per Nørgårds værker sted ved en koncert, arrangeret af De Unge Tonekunstnere, hvor

hans Concertino nr. 2 for klaver blev opført. Han komponerede i ét væk, men tiden på konservatoriet var ikke kun fryd og gammen, for undervisningen var en kende for konservativ for Per Nørgård, som blandt andet savnede at blive introduceret til kommende store komponister som Pierre Boulez, John Cage og Karlheinz Stockhausen. Enten kendte de dem ikke på konservatoriet, eller også ville de ikke kendes ved dem.

Til gengæld gav Jean Sibelius større resonans på konservatoriet. Per Nørgård havde

Imens komponerede han selv som altid, og i 1961 vandt han førsteprisen for værket Fragment VI for orkester ved en konkurrence i Holland, hvor bl.a. Stockhausen sad i juryen. Det gav Per Nørgård et skub internationalt, hvor man for alvor begyndte at lægge mærke til ham. Bestillingsopgaver begyndte at indløbe, og han fik sine værker opført forskellige steder i Danmark. Snart begyndte udlandet også at røre på sig, og fra omkring 1970 blev verden hans arbejdsplads med tidlige opgaver i Rom og Stockholm samt i Californien i USA.

Alligevel er det hans 3. symfoni, bestilt af Danmarks Radio, som mange regner for hans egentlige hovedværk. Komponeret over årene 1972-75, uropført i september 1976 og siden indskrevet i den officielle Kulturkanon. Men Per Nørgård ville videre og var allerede inden opførelsen af sin 3. symfoni gået i gang med at skrive en opera, Siddharta. Den blev første gang opført i 1983 i Stockholm og siden i København på et tidspunkt, hvor han havde komponeret sin 4. symfoni samt koncerter for cello, for harpe, for violin, for percussion og utallige andre værker.

Det vil føre for vidt – i denne lille overflyvning – at dykke ned i bare en brøkdel af Per Nørgårds samlede oeuvre, for hans disciplin, flid og arbejdsmoral er ikke bare skræmmende, den er i en klasse for sig. Der findes kun ét ord for Per Nørgård; for personen såvel som for værket, og det er 'IMPONERENDE'.

Ordene her handler om blot en lille bitte del af hans mange musikalske bedrifter, og så er jeg slet ikke kommet ind på hans virke som musikanmelder ved Politiken og lærer i mere end 35 år ved de danske musik-konservatorier og som debattør og... og...

Per Nørgårds betydning for dansk musik er uvurderlig. Som skaber, formidler, underviser, kommentator og – sidst men ikke mindst – som komponist af næsten 400 værker med en samlet spilletid på mere end 90 timer er der ingen over eller ved siden af.

Per Nørgård er fyrtårnet i dansk musik.

Og som sådan stråler han ud over resten af verden, hvor rækken af internationale priser og legater han har modtaget igenem årene, kan gøre enhver stum. I maj 2016 krones værket, når han modtager verdens måske mest prestigøse musikpris, Ernst von Siemens Musikpreis, der populært omtales som "musikkens Nobelpris".

Større kan det ikke blive.

allerede stiftet bekendtskab med den finske komponist tilbage i 1940'erne, hvor han havde hørt dennes 2. symfoni i radioen, men nu blev han for alvor optaget af ham, og hans tanker om musik. Den danske komponist var på samme frekvens som finnen, kunne følge ham, og interessen for Sibelius' værk har han såmænd stadig den dag i dag.

Tilbage i 1955 blev Per Nørgård uddannet fra konservatoriet, og allerede i januar 1956 fik han opført flere af sine kompositioner ved en aften helliget hans værker alene. Senere dét år tog han til Paris for at studere hos Nadia Boulanger, som var hende, man bare skulle studere ved. Den måske mest eftertragtede lærer i Europa på det tidspunkt.

I midten af 1957 var han tilbage i København og arbejdede bl.a. på sit hidtil mest komplekse værk, Konstellationer. Han blev stadig mere optaget af samtidens nyskabende komponister, og sammen med sine to studiekammerater fra konservatoriet, og andre ligesindede, etablerede han en studiekreds med fokus på den nye kompositionsmusik.



(fortalt af Per Nørgård selv)

PER NØRGÅRD

DA ANTIKRIGSOPERAEN BLEV BESKUDT

I efteråret 1995 var jeg begyndt på kompositionen af 'Nuit des Hommes' ("Mændenes nat/Menneskenes nat") og havde fuldført nogle-og-tredive partitursider i min Langelands-arbejdshytte.

Operaen blev til på foranledning af Jacob Schokking, lederen af 'Holland House', og var planlagt til førsteopførelse i 1996, København-som-kulturby-året. Det skal noteres at der var tale om en kun én-times kammeropera, for kun to sangere, ledsaget af strygekvartet, slagtøj og computerstyret (surround-)højtalerlyd. Hvis det havde drejet sig om en 'Grand Opera' ville det næppe have været realistisk med kun en tredjedel af operaen færdigskrevet at sigte mod premiere den følgende sæson.

Eftersom min særlige arbejdsform efterlader en mængde skitser og tilløb, men kun ét (renskrevet) partitur (altså ingen "kladde"), ville bortkomsten af dette unikum være af betydelig – for ikke at sige *total* – skadevirkning for operaen.

Nå. En vis aften var jeg indkaldt til møde med Jacob i 'Holland House' på Vesterbro. Jeg erindrer min tøven før afrejsen fra Langeland: skulle jeg medbringe partiturfragmentet eller lade være? Sandsynligheden for at Jacob ville kigge i det, på daværende tidspunkt, var ret lille; men alligevel bestemte jeg mig for at tage det med til byen. (Når jeg noterer denne tøven, er det fordi jeg har en mistanke om at den *påvirkede* mig til at udvise den skandaløse skødesløshed, der nær havde kostet operaen livet – om jeg så må sige.)

Nå. Ankomsten til København tilbragte jeg et par udmærket afslappede timer i min Nørrebroejlighed, før jeg begav mig på vej til Vesterbro. Min Nissan Micra stod klar i gården, jeg låste bildøren op, men tøvede (igen!) lidt med at stige ind – vistnok fordi en forbipasserende fangede min opmærksomhed – vistnok en langhåret brunette. Jeg fortsatte mit forehavende (at træde ind bag rattet) og checkede om min Cavalet-taske, med *partituret* og en del videooptagelser (herom senere), stod på bagsædet. Det gjorde den ikke, hvorpå jeg sluttede, at jeg ikke havde taget tasken med ned og kørte (*fra den!* Den stod nemlig tilbage i gården. Men formodentlig ikke ret længe...).

Vi havde et fint møde... tror jeg... sandt at sige har jeg glemt alt om det, udsøgt som erindringen herom blev på grund af den – bogstaveligt talt – eksplosive hændelse, der kort tid efter tog al min opmærksomhed – for ikke at sige liv, lyst og håb for fremtiden – i hvert fald hvad 'Nuit des Hommes' fremtid angik.

Da jeg kom tilbage ved 22-tiden og låste mig ind, følte jeg straks, at der var en underlig atmosfære af taskeløshed! At gense Cavalet'en i entréen var jo min sikre forventning.

Panik.

Om min søgerunde er der kun at sige, at den omfattede alle skabe, i alle værelser, inkl. garderobe- og køleskab. Derpå kunne jeg intet videre gøre indtil næste dag (og så: *hvad?*), andet end at tage en sovetablet – for at undgå en vågenat med et virkeligt mareridt for mit indre øje.

Fortsættelsen skal kun skitseres i hovedpunkter: Alle gårdindgange fik opsat dusørbreve, Assistens Kirkegårds kontor fik et praj, firmaet bag den aflåste papircontainer lovede at komme og åbne den: det kunne jo være at tyven havde åbnet tasken og set nogle værdiløse (node-)papirer og kastet dem i den nærtstående container for selv at beholde den værdifulde taske. Jeg havde for længst spolet gårsaftenen baglæns og indset min kæmpetåbelighed: at jeg havde efterladt den (for mig) uvurderlige operastump i ensomtstående taske i offentligt gårdanlæg!

Da jeg så intet mere kunne hitte på, var klokken blevet halv to. Jeg overvejede, om jeg skulle drikke mig fuld for at holde det ud?

Det nåede jeg heldigvis ikke, for kort tid efter var jeg i susende fart (dog inden for de tilladte fartgrænser) på vej til Halmtovej politistation. *Operaen* var uskadet, men *Cavalet'en* eksploderet – og i ynkelig stand (den er nu udstillet på Filmmuseet). Den vagthavende berettede at en lejer i Snaregade tilfældigvis havde kigget ud af sit vindue ved midnatstid og skimtet et cyklende par, der havde stillet en taske fra sig i baggården – og *kørt*. "Det kan kun betyde én ting!", tænkte den rædselsslagne mand og ringede til politiet – der tænkte det samme. Da de ikke kunne åbne tasken (i lighed med tyvene. Tasken var i øvrigt ikke låst, 'bandt' kun og skulle blot have et venligt, men bestemt, dask for at åbne sig), tilkaldte de en sprængnings ekspert. At skuddet mente alvor, viste de tilstedeværende videobånd tilstand. Filmmanden Lennart Pasborg havde ladet optage en del timer med komponisten, når denne var "aktiv" (og startet af komponisten selv ved hjælp af et sindrigt system). Der blev meget få brugbare bånd tilbage, hvorfor Pasborg bad om i det mindste at få tasken – eller hvad der var tilbage af den. Partitursiderne var derimod kun blevet let svættede i kanterne.

'Nuit des Hommes' handler i øvrigt om 1. Verdenskrig, ud fra Apollinares ord, og er en indigneret protest mod krig, våben og alt overflødig skyderi.

(P.S. Jo, jeg *huskede* at aflyse containerfirmaet)

PER NØRGÅRD BLÅ BOG

- Født d. 13. juli 1932 i Gentofte
- Student 1951
- Debut som komponist (Concertino nr. 2) 1951
- Uddannet komponist fra Det Kgl Danske Musikkonservatorium 1955
- Studier ved Nadia Boulanger i Paris 1956-57
- Musikanmelder ved Politiken 1958-62
- Lærer ved de danske musikkonservatorier 1958-95

- Optages i Kulturkanon (Symfoni nr. 3) 2006

Udvalgte internationale priser:

- Lili Boulancher Prisen 1957
- Harriet Cohen-medaljen 1967
- Nordisk Råds Musikpris 1974
- Medalje für Kunst und Wissenschaft 2000
- Sibelius Prisen 2006
- Ernst von Siemens Musikpreis 2016

Kilde: www.pernoergaard.dk